

CAPUT CXI.

Quod speciali quadam ratione creaturæ rationales divinae providentiæ subduntur.

EX his quidem quæ supra determinata sunt, manifestum est quod divina providentia ad omnia se extendit; oportet tamen aliquam rationem providentiæ specialem observari circa intellectuales, & rationales naturas præ aliis creaturis: præcellunt enim alias creaturas & in perfectione naturæ, & in dignitate finis. In perfectione quidem naturæ, quia sola creatura rationalis habet dominium sui actus, libere se agens ad operandum; cæteræ vero creaturæ ad opera propria magis aguntur quam agant, ut ex supradictis cap. præc. patet. In dignitate autem finis, quia sola creatura intellectualis ad ipsum ultimum finem universi sua operatione pertingit, scilicet cognoscendo, & amando Deum; aliæ vero creaturæ ad finem ultimum pertingere non possunt nisi per aliquam similitudinis ipsius participationem. Omnis autem ratio operis variatur secundum diversitatem finis, & eorum quæ operationi subjiciuntur; sicut ratio operandi per artem diversa est secundum diversitatem finis, & materiæ: aliter enim operatur Medicus ad ægritudinem pellendam, & ad sanitatem conservandam, atque aliter in corporibus diversimode complexionatis: & similiter oportet in regimine civitatis diversam rationem ordinis observari secundum diversas conditiones eorum qui subjiciuntur regimini, & secundum diversam ad quæ ordinantur: oportet enim aliter disponi milites, ut sint præparati ad pugnam; & artifices, ut bene se habeant circa sua opera. Sic igitur & alia est ordinis ratio secundum quam creaturæ rationales providentiæ divinæ subduntur, & alia secundum quam ordinantur cæteræ creaturæ.

CAPUT CXII.

Quod creaturæ rationales gubernantur propter se ipsas, aliæ vero in ordine ad eas.

Primum igitur ipsa cognitio intellectualis naturæ, secundum quam est domina sui actus, providentiæ curam requirit, qua sibi propter se provideatur; aliorum vero conditio, quæ non habet dominium sui actus, hoc indicat quod eis non propter ipsa cura impendatur, sed velut ad alia ordinatis.

1. Quod enim ab altero tantum agitur, rationem instrumenti habet; quod vero per se agit, habet rationem principalis agentis. Instrumentum autem non quæritur propter se ipsum, sed ut eo principale agens utatur: unde oportet quod omnis operationis diligentia quæ circa instrumenta adhibetur, ad principale agens referatur sicut ad finem. Quod autem circa principale agens vel ab ipso, vel ab alio adhibetur, in quantum est principale agens, propter ipsum est. Disponuntur ergo à Deo intellectuales creaturæ quasi propter se procuratæ, creaturæ vero aliæ quasi ad rationales creaturas ordinatæ.

2. Adhuc. Quod dominium sui actus habet, liberum est in agendo, liber enim est qui sui causa est; quod autem quadam necessitate ab alio agitur ad operandum, servituti subiectum est. Omnis autem alia creatura naturaliter servituti subiecta est, sola vero natura intellectualis libera est. In quolibet autem regimine liberis providetur propter se ipsos, servis autem ut sint in usum liberorum. Sic igitur per divinam

providentiam intellectualibus creaturis providetur propter se, cæteris autem creaturis propter ipsas.

3. Amplius. Quodcumque sunt aliqua ordinata ad finem aliquem, si qua inter illa ad finem pertingere non possunt per se ipsa, oportet ea ordinari ad illa quæ finem consequuntur, quæ propter se ordinantur in finem; sicut finis exercitus est victoria, quam milites consequuntur per proprium actum pugnando, qui soli propter se in exercitu quærentur; omnes autem alii ad alia officia deputati, puta ad custodiendum equos, ad operandum arma, propter milites in exercitu quærentur. Constat autem ex præmissis finem ultimum universi Deum esse, quem sola intellectualis natura consequitur in se ipso, eum scilicet cognoscendo, & amando, ut ex dictis cap. xxii. patet. Sola igitur intellectualis natura est propter se quæsitâ in universo, alia autem omnia propter ipsam.

4. Item. In quolibet toto partes principales propter se exiguntur ad constitutionem totius, aliæ vero ad conservationem, vel ad aliquam meliorationem eorum. Inter omnes autem partes universi nobiliores sunt intellectuales creaturæ, quia magis ad similitudinem divinam accedunt. Naturæ ergo intellectuales sunt propter se à divina providentiâ procuratæ, aliæ vero omnia propter ipsas.

5. Præterea. Manifestum est partes omnes ordinari ad perfectionem totius: non enim est totum propter partes, sed partes propter totum sunt. Naturæ autem intellectuales majorem habent affinitatem ad totum quam aliæ naturæ: nam unaquæque intellectualis substantia est quodammodo omnia, in quantum totius entis comprehensiva est suo intellectu; quælibet autem alia substantia particularem solam entis participationem habet. Convenienter igitur alia propter substantias intellectuales providentur à Deo.

6. Adhuc. Sicut agitur unumquodque cursu naturæ, ita natum est agi. Sic autem videmus res cursu naturæ currere, quod substantia intellectualis omnibus aliis utitur propter se; vel ad intellectus perfectionem, quia in eis veritatem speculatur; vel ad suæ virtutis executionem, & scientiæ explicationem, ad modum quo artifex explicat artis suæ conceptionem in materia corporali; vel etiam ad corporis sustentationem, quod est unitum animæ intellectuali, sicut in hominibus patet. Manifestum est igitur quod propter substantias intellectuales omnia divinitus providentur.

7. Amplius. Quod aliquis propter se quærit, semper quærit: quod enim propter se est, semper est: quod vero aliquis propter aliud quærit, non opus est quod semper quærat, sed secundum quod competit ei propter quod quæritur. Esse autem rerum ex divina voluntate proflexit, ut ex superioribus I. Lib. cap. xxiii. est manifestum. Quæ igitur semper sunt in entibus, sunt propter se à Deo volita; quæ autem non semper sunt, non propter se, sed propter aliud. Substantiæ autem intellectuales maxime accedunt ad hoc quod sint semper, quia sunt incorruptibiles; sunt autem mutabiles solum secundum electionem. Ergo substantiæ intellectuales gubernantur propter se, aliæ vero propter ipsas.

Non est autem ei quod præmissis rationibus est ostensum, contrarium, quod omnes partes universi ad perfectionem totius ordinantur. Sic enim ad perfectionem totius omnes partes ordinantur, in quantum una deservit alteri; sicut in corpore humano apparet quod pulmo in hoc est de perfectione corporis quod deservit cordi: unde non est contrarium pulmonem esse propter cor, & propter totum animal; & similiter non est contrarium alias naturas esse propter intellectu-

les,

les, & propter perfectionem universi: si enim desessent ea quæ requirit substantiæ intellectualis perfectio, non esset universum completum.

Similiter etiam prædictis non obviat quod individua sunt propter proprias species. Per hoc enim quod ad suas species ordinantur, ordinem habent ulterius ad intellectualem naturam. Non enim aliquod corruptibile ordinatur ad hominem propter unum individuum hominis tantum, sed propter totam humanam speciem. Toti autem humanæ speciei non posset aliquod corruptibile deservire nisi secundum suam speciem totam. Ordo ergo quo corruptibilia ordinantur ad hominem, requirit quod individua ordinentur ad speciem. Per hoc autem quod dicimus, substantias intellectuales propter se à divina providentiâ ordinari, non intelligimus quod ipsa ulterius non referantur in Deum, & ad perfectionem universi. Sic igitur propter se procurari dicuntur, & alia propter ipsa, quia bona quæ propter divinam providentiâ sortiuntur, non eis sunt data propter alterius utilitatem; quæ vero aliis dantur, in eorum usum ex divina ordinatione cedunt.

Hinc est quod dicitur Deuter. iv. 19. *Ne videas Solem, & Lunam, & omnia astra cæli, & errore deceptus adores ea, quæ creavit Dominus Deus tuus in ministerium cunctis gentibus quæ sub cælo sunt:* & in Psal. viii. 8. dicitur: *Omnia subjectisti sub pedibus ejus, æves, & boves universas, insuper & pecora campi:* & Sapient. xii. 18. *Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate iudicas, & cum magna reverentia disponis nos.*

Per hoc autem excluditur error ponentium homini esse peccatum, si animalia bruta occidat: ex divina enim providentiâ naturali ordine in usum hominis ordinantur, unde absque injuria homo eis utitur occidendo, vel quolibet alio modo: propter quod & Dominus dixit ad Noe Gen. ix. 3. *(1) Sicut olera virentia dedi vobis omnem carnem.*

Si qua vero in sacra Scriptura inveniuntur prohibentia aliquid crudelitatis in animalia bruta committi, sicut de ave cum pullis non occidenda; hoc fit vel ad removendum hominis animum à crudelitate in homines exercenda, ne aliquis exercendo crudelia circa bruta, ex hoc procedat ad homines, vel quia in temporale damnum hominis provenit animalibus illata læsio sive inferentis, sive alterius, vel propter aliquam significationem, sicut Apostolus I. Cor. ix. exponit illud Deuter. xxv. de non ligando ore bovis triturantis.

CAPUT CXIII.

Quod rationalis creatura dirigitur à Deo ad suos actus, non solum secundum ordinem ad speciem, sed secundum quod congruit individuo.

EX hoc autem apparet quod sola rationalis creatura dirigitur à Deo ad suos actus non solum secundum congruentiam speciei, sed etiam secundum congruentiam individuo.

1. Omnis enim res propter suam operationem esse videtur, operatio enim est ultima perfectio rei. Sic igitur unumquodque à Deo ad suum actum ordinatur, secundum quod divinæ providentiæ substat. Creatura autem rationalis divinæ providentiæ substat sicut secundum se gubernata, & provisâ non solum propter speciem, ut aliæ corruptibiles creaturæ: quia individuum quod gubernatur solum propter speciem,

(1) Vulgata: *Quasi olera virentia tradidi vobis omnia.*

non gubernatur propter se ipsum, creatura autem rationalis propter se ipsam gubernatur, ut ex dictis manifestum est. Sic igitur solæ rationales creaturæ directionem à Deo ad suos actus accipiunt non solum propter speciem, sed etiam secundum individuum.

2. Adhuc. Quæcumque directionem habent in suis actibus solum secundum quod pertinet ad speciem, non est in ipsis agere, vel non agere: quæ enim consequuntur speciem, sunt communia, & naturalia omnibus individuis sub specie contentis. Naturalia autem non sunt in nobis. Si igitur homo haberet directionem in suis actibus solum secundum congruentiam speciei, non esset in ipso agere, vel non agere; sed oporteret quod sequeretur inclinationem naturalem toti speciei communem, ut contingit in omnibus irrationabilibus creaturis. Manifestum est igitur quod rationales creaturæ actus directionem habent non solum secundum speciem, sed etiam secundum individuum.

3. Amplius. Sicut supra cap. lxxvi. ostensum est, divina providentiâ ad omnia singularia se extendit etiam minima. Quibuscumque igitur sunt aliquæ actiones præter inclinationem speciei, oportet quod per divinam providentiâ regulentur in suis actibus præter directionem quæ pertinet ad speciem. Sed in rationali creatura apparent multæ actiones ad quas non sufficit inclinatio speciei: cuius signum est quod non similes sunt in omnibus, sed variæ in diversis. Oportet igitur quod rationalis creatura dirigatur à Deo ad suos actus non solum secundum speciem, sed etiam secundum individuum.

4. Item. Deus unicuique naturæ providet secundum ipsius capacitatem: tales enim singulas creaturas condidit, quales aptas esse cognovit, ut per suam gubernationem pervenirent ad finem. Sola autem creatura rationalis est capax directionis qua dirigitur ad suos actus, non solum secundum speciem, sed etiam secundum individuum: habet enim intellectum, & rationem, unde percipere possit quomodo diversimode sit aliquid bonum, vel malum, secundum quod congruit diversis individuis, temporibus, & locis. Sola igitur creatura rationalis dirigitur à Deo ad suos actus non solum secundum speciem, sed etiam secundum individuum.

5. Præterea. Creatura rationalis sic divinæ providentiæ subjacet quod non solum ab ea gubernatur, sed etiam rationem providentiæ utrumque cognoscere potest: unde sibi competit etiam aliis providentiâ, & gubernationem exhibere: quod non contingit in cæteris creaturis, quæ solum providentiâ participant in quantum providentiæ subduntur. Per hoc autem quod aliquis facultatem providendi habet, potest etiam suos actus dirigere, & gubernare. Participat igitur rationalis creatura divinam providentiâ non solum secundum gubernari, sed etiam secundum gubernare: gubernat enim se suis actibus propriis, & etiam alia. Omnis autem inferior providentiâ divinæ providentiæ subditur quasi supremæ. Gubernatio igitur actuum rationalis creaturæ, in quantum sunt actus personales, ad divinam providentiâ pertinet.

6. Item. Actus personales rationalis creaturæ sunt proprie actus qui sunt ab anima rationali. Anima autem rationalis non solum secundum speciem est perpetuitatis capax, sicut aliæ creaturæ, sed etiam secundum individuum. Actus ergo rationalis creaturæ à divina providentiâ dirigitur, non solum ea ra-

tio-

ratione qua ad speciem pertinent, sed etiam inquantum sunt personales actus.

Hinc est quod licet divinæ providentiæ omnia subdantur, tamen in Scripturis sacris specialiter ei hominum cura attribuitur, secundum illud Psal. viii. 6. *Quid est homo, quod memor es ejus, aut filius hominis, quia reputas eum?* & I. Cor. ix. 9. *Numquid Deo cura est de bobus?* Quæ quidem ideo dicuntur, quia de humanis actibus Deus curam habet, non solum prout ad speciem pertinent, sed etiam secundum quod sunt actus personales.

CAPUT CXIV.

Quod divinitus hominibus leges dantur.

EX hoc autem apparet quod necessarium fuit homini divinitus legem dari.

1. Sicut enim actus irrationalium creaturarum diriguntur à Deo, ea ratione qua ad speciem pertinent; ita actus hominum diriguntur à Deo, secundum quod ad individuum pertinent, ut ostensum est. Sed actus creaturarum irrationalium, prout ad speciem pertinent, diriguntur à Deo quadam naturali inclinatione, quæ naturam speciei consequitur. Ergo supra hoc dandum est aliquid hominibus quo in suis personalibus actibus dirigantur: & hoc dicimus legem.

2. Adhuc. Rationalis creatura, ut dictum est, sic divinæ providentiæ subditur quod etiam similitudinem quadam divinæ providentiæ participat, inquantum se in suis actibus, & alia gubernare potest. Id autem quo aliquorum actus gubernantur, dicitur lex. Conveniens igitur fuit à Deo hominibus legem dari.

3. Item. Cum lex nihil aliud sit quam quædam ratio, & regula operandi; illis solum convenit dari legem qui sui operis rationem cognoscunt. Hoc autem convenit solum rationali creaturæ. Soli igitur rationali creaturæ fuit conveniens dari legem.

4. Præterea. Illis danda est lex in quibus est agere, & non agere. Hoc autem convenit soli rationali creaturæ. Sola igitur rationalis creatura est susceptiva legis.

5. Amplius. Cum lex nihil aliud sit quam ratio operis; cujuslibet autem operis ratio à fine sumatur; ab eo unusquisque legis capax suscipit legem à quo ad finem perducitur, sicut inferior artifex ab architectore, & miles à duce exercitus. Sed creatura rationalis finem suum ultimum in Deo consequitur, ut ex superioribus patet. Fuit igitur conveniens à Deo legem hominibus dari.

Hinc est quod dicitur Hieremiæ xxxi. 33. *Dabo legem meam in visceribus eorum: & Osee viii. 12. Scribam eis multiplices leges meas.*

CAPUT CXV.

Quod lex divina principaliter ordinat hominem in Deum.

EX hoc autem sumi potest, ad quid lex divinitus data principaliter tendat.

1. Manifestum est enim quod unusquisque legislator ad suum finem principaliter per leges homines dirigere intendit; sicut dux exercitus ad victoriam, & rector civitatis ad pacem. Finis autem quem Deus intendit, est ipsemet Deus. Lex igitur divina hominem principaliter in Deum ordinare intendit.

2. Adhuc. Lex, sicut dictum est, est quædam ratio divinæ providentiæ gubernantis, rationali creaturæ proposita. Sed gubernatio providentis Dei singulari ad proprios fines ducit. Per legem igitur divinitus datam homo ad suum finem præcipue ordinatur. Finis autem humanæ creaturæ est adherere Deo: in hoc enim felicitas ejus consistit, ut sup. cap. xxxv. ostensum est. Ad hoc igitur principaliter lex divina hominem dirigit, ut Deo adhæreat.

3. Amplius. Intentio cujuslibet legislatoris est eos quibus legem dat, facere bonos: unde præcepta legis debent esse de actibus virtutum. Illi igitur actus à lege divina præcipue intenduntur qui sunt optimi. Sed inter omnes humanos actus illi sunt optimi quibus homo adhæret Deo, utpote fini propinquiores. Ergo ad hos actus præcipue lex divina ordinat homines.

4. Item. Illud præcipuum debet esse in lege ex quo lex efficaciam habet. Sed lex divinitus data ex hoc apud homines efficaciam habet quod homo subditur Deo: non enim aliquis alicujus Regis lege arcatur qui ei subditus non est. Hoc igitur præcipuum in divina lege esse debet ut mens humana Deo adhæreat.

Hinc est quod dicitur Deuteronom. x. 12. *Et nunc, Israel, quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & diligas eum, ac servias Domino Deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua?*

CAPUT CXVI.

Quod finis legis divinæ est dilectio Dei.

Quia vero intentio divinæ legis ad hoc principaliter est ut homo Deo adhæreat; homo autem potissime adhæret Deo per amorem: necesse est quod intentio divinæ legis principaliter ordinetur ad amandum.

1. Quod autem per amorem homo maxime Deo adhæreat, manifestum est. Duo enim sunt in homine quibus Deo potest adhætere, intellectus scilicet, & voluntas: nam secundum inferiores animæ partes Deo adhætere non potest, sed inferioribus rebus. Adhæsiō autem quæ est per intellectum, completionem recipit per eam quæ est voluntatis: quia per voluntatem homo quodammodo quiescit in eo quod intellectus apprehendit; voluntas autem adhæret alicui rei vel propter amorem, vel propter timorem; sed differenter: nam ei quidem cui inhæret propter timorem, inhæret propter aliud, ut scilicet evitet malum, quod, si non adhæreat ei, imminet; ei vero cui adhæret propter amorem, adhæret propter se ipsum. Quod autem est propter se, principaliter est eo quod est propter aliud. Adhæsiō igitur amoris ad Deum, est potissimus modus ei adhærendi. Hoc igitur est potissime intentum in divina lege.

2. Item. Finis cujuslibet legis, & præcipue divinæ est homines facere bonos. Homo autem dicitur bonus ex eo quod habet voluntatem bonam, per quam reducit in actum quicquid boni in ipso est: voluntas autem bona est eo quod vult bonum, & præcipue maximum bonum, quod est finis. Quanto igitur hujusmodi bonum magis voluntas vult, tanto magis homo est bonus. Sed magis vult homo id quod vult propter amorem quam id quod vult propter timorem tantum: nam quod vult propter timorem tantum, dicitur mixtum involuntario, sicut aliquis vult in mari projectionem mercium propter timo-

morem. Ergo amor summi boni, scilicet Dei, maxime facit bonos, & est maxime intentum in divina lege.

3. Præterea. Bonitas hominis est per virtutem: virtus enim est quæ bonum facit habentem: unde & lex intendit homines facere virtuosos, & præcepta legis sunt de actibus virtutum. Sed de conditione virtutis est ut virtuosus, & firmiter, & delectabiliter operetur. Hoc autem facit maxime amor: nam ex amore aliquid firmiter, & delectabiliter facimus. Amor igitur boni est ultimum intentum in lege divina.

4. Adhuc. Legislatores imperio legis editæ movent eos quibus lex datur. In omnibus autem quæ moventur ab aliquo primo movente, tanto aliquid perfectius movetur, quanto magis participat de motione primi moventis, & de similitudine ipsius. Deus autem, qui est legis divinæ dator, omnia facit propter suum amorem. Qui igitur hoc modo tendit in ipsum, scilicet amando, perfectissime movetur in ipsum. Omne autem agens intendit perfectionem in eo quod agit. Hic igitur est finis (1) totius legislatoris ut homo Deum amet.

Hinc est quod dicitur I. ad Timoth. i. 5. *Finis præcepti charitas est: & Matthæi xxi. dicitur, quod primum, & maximum mandatum in lege est: Diliges Dominum Deum tuum.* Inde est quod lex nova, tamquam perfectior, dicitur lex amoris; lex autem veteris, tamquam imperfectior, dicitur lex timoris.

CAPUT CXVII.

Quod divina lege ordinatur ad dilectionem proximi.

EX hoc autem sequitur quod divina lex dilectionem proximi intendat.

1. Oportet enim unionem esse affectus inter eos quibus est unus finis communis. Communicant autem homines in uno ultimo fine beatitudinis, ad quem divinitus ordinantur. Oportet igitur quod uniantur homines ad invicem mutua dilectione.

2. Adhuc. Quicumque diligit aliquem, consequens est ut etiam diligat dilectos ab eo, & eos qui conjuncti sunt ei. Homines autem dilecti sunt à Deo, quibus sui ipsius fruitionem quasi ultimum finem prædisposuit. Oportet igitur ut sicut aliquis fit dilector Dei, ita etiam fiat dilector proximi.

3. Amplius. Cum homo sit naturaliter animal sociale, indiget ab aliis hominibus adjuvari, ad consequendum proprium finem: quod convenientissime fit dilectione mutua inter homines existente. Ex lege igitur Dei, quæ homines in ultimum finem dirigit, præcipitur in nobis mutua dilectio.

4. Item. Ad hoc quod homo divinis vacet, indiget tranquillitate, & pace. Ea vero quæ pacem perturbare possunt, præcipue per dilectionem mutua tolluntur. Cum igitur lex divina ad hoc ordinet homines ut divinis vacent, necessarium est quod ex lege divina in hominibus mutua dilectio procedat.

5. Præterea. Lex divina profertur homini in auxilium legis naturalis. Est autem omnibus hominibus naturale ut se invicem diligant; cujus signum est quod quodam naturali instinctu homo cuilibet homini etiam ignoto subvenit in necessitate, puta revocando ab errore viæ, erigendo à casu, & aliis hujusmodi, ac si omnis homo omni homini esset fa-

(1) *Lucanus legendum putat totus. Ferrariensis habet in commentario: Ergo intentio totius Legislatoris. Vi-*

miliaris, & amicus. Igitur ex divina lege mutua dilectio hominibus præcipitur.

Hinc est quod dicitur Joannis xv. 12. *Hoc est præceptum meum ut diligatis invicem: & I. Joann. iv. 21. Hoc mandatum habemus à Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum: & Matthæi xxi. 39. dicitur, quod secundum mandatum est: Diliges proximum tuum sicut te ipsum.*

CAPUT CXVIII.

Quod per divinam legem homines ad rectam fidem obligantur.

EX hoc autem apparet quod per divinam legem homines ad rectam fidem obligantur.

1. Sicut enim amarionis corporalis principium est visio, quæ est per oculum corporalem, ita etiam dilectionis spiritualis initium esse oportet visionem intelligibilem diligibilis spiritualis. Visio autem illius intelligibilis spiritualis, quod est Deus, in præsentem haberi non potest à nobis nisi per fidem, eo quod naturalem rationem excedit; & præcipue secundum quod in ejus fruitione nostra beatitudo consistit. Igitur ex lege divina in fidem rectam inducimur.

2. Item. Lex divina ad hoc ordinat hominem ut sit totaliter subditus Deo. Sed sicut homo subditur Deo amando quantum ad voluntatem, ita subditur Deo credendo quantum ad intellectum; non autem credendo aliquid falsum, quia à Deo, qui est veritas, nullum falsum homini proponi potest: unde qui credit aliquid falsum, non credit Deo. Ex lege igitur divina ordinantur homines ad fidem rectam.

3. Adhuc. Quicumque errat circa aliquid quod est de essentia rei, non cognoscit illam rem; sicut si aliquis apprehenderet animal irrationale, æstimans hoc esse hominem, non cognosceret hominem; sed quis autem esset, si erraret circa aliquid accidentium ejus. Sed in compositis qui errat circa aliquid principiorum essentialium, etsi non cognoscat rem simpliciter, tamen cognoscit eam secundum quid; sicut qui existimat hominem esse animal irrationale, cognoscit eum secundum genus suum: in simplicibus autem hoc non potest accidere, sed quilibet error totaliter excludit cognitionem rei. Deus autem est maxime simplex. Ergo quicumque errat circa Deum, non cognoscit Deum; sicut qui credit Deum esse corpus, nullo modo cognoscit Deum, sed apprehendit aliquid aliud loco Dei. Secundum autem quod aliquid cognoscitur, secundum hoc amatur, & desideratur. Qui ergo errat circa Deum, nec amare potest Deum, nec desiderare ipsum ut finem. Cum igitur lex divina ad hoc tendat ut homines ament, & desiderent Deum, oportet quod lege divina homines obligentur ad rectam fidem habendam de Deo.

4. Amplius. Falsa opinio ita se habet in intelligibilibus sicut vitium virtuti oppositum in moralibus: nam bonum intellectus est verum. Sed ad legem divinam pertinet vitia prohibere. Ergo ad eam etiam pertinet falsas opiniones de Deo, & de his quæ sunt Dei excludere.

Hinc est quod dicitur Hebr. xi. 6. *Sine fide impossibile est placere Deo: & Deuter. vi. 4. In tequam alia præcepta legis ponantur, præstituitur recta fides de Deo, cum dicitur: Audi Israel: Dominus Deus tuus unus est.*

Per

(1) *Lucanus legendum putat totus. Ferrariensis habet in commentario: Ergo intentio totius Legislatoris. Vi-*